

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТІВ ВІД ЗДІЙСНЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК

Г. В. Афенченко

Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна
hennadii_afenchenko@xdak.ukr.education

Н. В. Шумлянська

Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна
natalia_shumlianska@xdak.ukr.education

Н. Afenchenko

Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-7248-2315>

N. Shumlianska

Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-2771-3994>

Г. В. Афенченко, Н. В. Шумлянська. Підходи до оцінки ефектів від здійснення культурних практик

Розглянуто сучасні методології визначення впливу сфери культури на розвиток суспільства. Вказано на недостатність показників для розгляду, які подаються через розрахункові індикатори, зокрема дані зі стану доповнюючих, споріднених галузей та видів мистецтва. З'ясовано, що оцінювати ефект від функціонування сфери культури можна за допомогою визначення поширених культурних практик. Запропоновано розглянути культурні практики як проміжну ланку між культурою та поведінкою людей через певні види суспільної діяльності з відповідними показниками. Наголошено, що в проблематиці визначення ролі культури в явищах і процесах сьогодення варіантом рішення є дослідження впровадження й відтворення конкретних культурних практик. Вказано, що під час постановки завдання дослідження відтворення та впровадження певної культурної практики доцільно, крім джерел даних офіційної статистики, використовувати джерела інформаційного простору громади (як-то обговорення потреб, демонстрації ціннісних орієнтацій тощо), зрізу громадської думки (опитування про нормативні погляди та наміри діяти), спостережливого моніторингу (за фактами масової поведінки).

Ключові слова: сфера культури, методологія оцінки впливу, ефект, культурні практики, розвиток територіальних громад.

Н. Afenchenko, N. Shumlianska. Approaches to assessing the effects of implementing cultural practices

The relevance of the article. In Ukraine, the field of culture is underestimated, therefore, scientific searches for a vision and technologies for using cultural resources, determining a strategy for cultural development, understanding the place and tasks of cultural management in the context of modern challenges are ongoing.

The purpose of the article is to clarify the relationship between the influence of culture and collective behavior,

to determine the methodological basis for analyzing the effects of implementing cultural activities in the context of social changes.

The methodology. An analysis of scientific publications on the methodology for assessing the effects of the sphere of culture (cultural sector) in the EU, the world, and Ukraine was used. An analysis of the use of the existing term "cultural practice" was conducted, identifying similarities and differences between certain areas related to the implementation of cultural practices in everyday activities and their indicators.

The results. It is proposed to assess the effect of the sphere of culture through the prism of cultural practices. The effects of cultural practices by spheres of influence are considered in accordance with the state of the economy, the state of the community, the state of the behavior of the individual with the characteristics of the corresponding indicators.

The scientific novelty. The possibilities of using the term "cultural practice" in a broad sense for understanding collective behavior are revealed, which opens up prospects for the formation, reproduction and implementation.

The practical significance. When setting the task of studying the long-term processes of reproduction and implementation of a certain cultural practice, it is advisable, in addition to sources of official statistics, to use sources of information space of the community (discussion of needs, demonstration of value orientations), a cross-section of public opinion (normative views and intentions to act), observational monitoring of facts of mass behavior.

Conclusions. The results of activities in the field of culture are manifested through its impact on collective behavior. This is the creation of new practices, increasing the stability of existing ones (quantitative — expansion of the scale, qualitative formation of stereotypes, traditions, customs), elimination and rejection of outdated cultural practices. Changes in collective behavior correlate with changes in the information space of society, public opinion.

* This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Keywords: *cultural sphere, impact assessment methodology, effect, cultural practices, development of territorial communities.*

Актуальність теми дослідження. Розвинута інфраструктура територій, комфортні умови життя громад і благополуччя окремої особи, яке базується на ґрунті культурних ресурсів, є визнаною у світі запорукою сталого розвитку. В Україні сфера культури недооцінена, тому тривають наукові пошуки візії та технологій використання культурних ресурсів.

Вочевидь, нагальним буде пошук і впровадження культурних новацій, сучасних технологій використання культурних ресурсів для розвитку на місцевому рівні, з опорою на колорит та самостійність територіальних громад. Гранти, інвестиційні проекти у сфері культури й мистецтва впевнено впроваджуються та мають позитивний ефект на стан територій, перетворюючи їх у привабливі місця для роботи й відпочинку, формуючи центри тяжіння для внутрішньої та зовнішньої демографічної міграції. Тому соціально-психологічний комфорт і супроводжуючі його культурні активності стають важливими критеріями оцінювання місця проживання й умов рівня та якості життя.

Послідовним завданням досліджень у сфері культури буде оцінка ефектів від реалізації соціокультурної діяльності, а також визначення на базі успішних кейсів інструментів фінансування, методів залучення адміністративного ресурсу, досвіду застосування технологій розробки і впровадження соціокультурних проектів.

Постановка проблеми. Культура визначається як середовище, оболонка, платформа, яка об'єднує популяцію в єдине ціле — громаду. Сфера культури надає підґрунтя для відтворення суб'єктності, ознак самостійного соціального організму. Завдяки культурі люди розуміють одне одного та створюють великі колективи. Звідси — культура як соціальний інститут виконує функції, основні з яких: а) досягнення «спільної мови», здатності розуміння іншого; б) розуміння дій іншого; в) координація спільних дій, масштабної колективної діяльності.

Узагальнюючи дослідження впливів культури на суспільство, звернемо увагу на те, що основою для характеристики результатів, наслідків є

підґрунтя загального колективного порозуміння та громадської довіри.

Проте культура в суспільстві функціонує таким чином, що результати її впливів можуть, з одного боку, сприяти діяльності задля розвитку (прогресивна функція), з іншого — стримувати рух (консервативна функція).

Наразі складно знайти пояснення того, як виникають масові дії, релевантні сфері культури. Чому, в одній і тій самій сфері культури є ситуація, де ми спостерігаємо фізичний прояв певних форм діяльності, а в іншій — вони відсутні? Тобто, яким є механізм утворення індивідуальної та колективної поведінки на підставі спільних понять, цінностей, а потім, норм і правил?

Сфера культури — широке й багатогранне явище. Доцільно припустити існування процесу відтворення культури в практиках людської діяльності. Щаблі цього процесу можуть бути в такій загальній послідовності: Суспільна потреба в розумінні сучасної ситуації — Нове сенсоутворення — Візуалізація результату — Соціальна дія — Культурна практика.

У такому разі культурна практика не виглядає як абстракція, а буде розцінюватися як наочний факт, від якого відчувається вплив. Вочевидь, потрібно провести оцінювання ефекту від упровадження культурної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «культурна практика» своїми витокami зобов'язаний Центру досліджень сучасної культури в Бірмінгемському університеті 60–70-х рр. (Centre for Contemporary Cultural Studies (CCCS)), представники — R. Johnson, S. Hall, M. Green. Так, S. Hall розробляв модель комунікації, де відбувається репрезентація дискурсу культури через медіа в практику.

У галузі соціології застосування терміну практик та його теоретичне оформлення пов'язано з П. Бурд'є, М. Серто. Роботу концептуалізації культурних практик проведено Т. Шацкі (T. Schatzki). Він наголошує, що думки, мотиви, ідентичності, дії людей формуються під впливом залученості в практики, і їх треба розглядати в поєднанні з контекстом відповідних практик.

Культурні практики в сучасному суспільстві вивчають багато дослідників в Україні: Л. Скокова (системне дослідження теоретичних підходів

до вивчення культурних практик), Р. Копієвська («міждисциплінарне» поле досліджень культурних практик у дискурсі британських cultural studies), Г. Меднікова (роль культурних практик у трансформації сучасної культури), О. Іванкова-Стецюк (соціально-економічні практики українських трудових мігрантів у вимірах соціокультурних орієнтацій), В. Судакова (проблеми модернізації культурних практик), А. Єрмолаєв та ін. (культурні практики в ракурсі культурної політики), А. Ручка (питання культурних практик вікових груп у розрізі їх ціннісних орієнтацій). Окремо представлені вітчизняні дослідження у форматі розгорнутих звітів про охоплення, поширеність та особливості застосування культурних практик населенням України.

Ефекти сфери культури на загальному (макросоціальному) рівні розглядаються через діяльність державних інституцій. Культурні практики вважаються як такі, що вже виникли завдяки ініціативі держав та/або міждержавних програм, функціонують і генерують певні наслідки. Методика підрахунку наслідків запропонована в останніх методичних розробках ЮНЕСКО (UNESCO, 2019; UNESCO, 2019, October 9; UNESCO, December 15).

Крім того, ЮНЕСКО збирає і фіксує культурні практики з усього світу. Підкреслюється їх унікальність, національна, територіальна приналежність та внесок у світову культурну спадщину. Завдяки місцям побутового вжитку практик ідентифікується буття їх походження. Цінність практик пояснюється як ідентичність через різноманіття. У 2024 р. додалось ще 66 елементів (UNESCO, 2024).

Мета статті — з'ясувати взаємозв'язок впливу культури та колективної поведінки, визначити методологічне підґрунтя для аналізу ефектів від реалізації культурної діяльності в контексті соціальних змін. Відповідно до мети поставлені завдання:

- надати пропозицію розглядати функціонування сфери культури через культурні практики. Вони аналізуються як прояв колективних дій, певною мірою охоплення мас людей діями, які у своїй основі мають ціннісні, нормативні чинники;

- сформулювати основні сфери життєдіяльності суспільства, у яких відбивається вплив сфери культури. Застосувати притаманні цим сферам показники для визначення ефекту від культурних практик;
- запропонувати розширити методологію збору даних для визначення ефектів від впливу сфери культури. Результативною ознакою буде охоплення культурними практиками, які вже діють, упроваджені або підтримуються чи реалізуються суб'єктами культурного життя — інституціями, митцями, громадськими діячами, лідерами громадської думки тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методика підрахунку ЮНЕСКО містить поняття впливу сфери культури та його показники. Поняття впливу культури визначається й розкривається через чотири комплекси сфер життєдіяльності суспільства:

1. Навколишнє середовище й стійкість життєдайності — пов'язані ресурси культури (інфраструктура, спадщина та екокультура).
2. Матеріальне благополуччя та засоби до існування — внесок культурних індустрій в економіку.
3. Інклюзивність і участь — акцентується на доступі до культурних послуг та на соціальній поведінці.
4. Знання та навички — переважно культурна та мистецька освіта.

Кожній сфері (економічний, соціальний, екологічний та освітній) відповідає система з 22 показників. Індикатори отримуються переважно зі статистичних даних країн (територій).

Методика ЮНЕСКО розроблена переважно для застосування в міждержавних відносинах, як-то оцінка стану розвитку сфери культури; мірі уваги, яка приділяється політичними керівниками й урядами країн гуманітарному розвитку. Система показників є формою уніфікованої характеристики відповідального ставлення до рішень ООН щодо сталого розвитку, збереження біорізноманіття, клімату, умов життя людини.

Ефекти від політично-правових рішень не переконують у зв'язках зі станом сфери культури, не демонструють прямі залежності між культурою та досягненнями, явищами й процесами

в суспільстві. Якщо візьмемо до уваги наявні культурні практики, то з'являється проміжна ланка, яка пояснює цей зв'язок між суспільними потребами та поведінкою окремої особи.

Культурна практика — поняття, яке належить до прояву набуття сенсу, символічного значення дії індивіду або групи. Вона стає індикатором впізнання себе, ідентифікації з групою, визначає ціннісні орієнтири майбутнього. Участь у культурних практиках утверджує втілення в часовому просторі, прояв існування особистості та громади як одного цілого. Вони виникають стихійно (наприклад, «Бетасар», традиційний казахський весільний ритуал) або штучно (наприклад, військовий парад до певного свята) в наявних умовах.

Культурні практики бувають матеріальні (будівлі, пам'ятки архітектури, колекції, народні промисли) або нематеріальні (духовні цінності й традиції, творчі здібності, мистецькі надбання).

Однією з ознак важливості діяльності у сфері культури є те, що започаткована успішна практика, яка витримує випробовування часом і з проекту, обмеженого в часі, зростає до культурної інституції (наприклад, освіта й становлення університетів). Така культурна практика перетворюється в приватну, громадську, державну чи комунальну установу, зацікавлює людей та відіграє важливу функцію в громаді.

Важливою ознакою успішної культурної практики є наявність ініціативної особи або групи осіб — це суб'єкт, який бере на себе відповідальність за використання культурних ресурсів. Особами можуть бути представники різних соціальних груп — місцеві активісти, представники середніх і великих компаній, органи місцевого самоврядування, усі, хто відчуває соціальну відповідальність та бачать перспективи застосування культурних ресурсів для розвитку. Вони

дотримують підприємницького підходу, об'єднують культурні ресурси, людський фінансовий та соціальний капітал, створюючи цінності як для споживачів культурного продукту, так і для митців.

Культурні ресурси є суспільним надбанням, благом, яке належить громаді. Їх ефективно і стало використання потребує побудови мережі відносин та узгоджень різних сторін, без участі яких неможлива вільна експлуатація ресурсу. Тому, ще однією ознакою і важливим елементом культурної ініціативи буде партнерство, а саме підтримка посадових осіб та їхня співпраця в реалізації (патронат, курування, спонсорування, благодійність, оприлюднення внесків, інформаційна підтримка).

Успіх культурної ініціативи неможливий також без інтересу громадськості. Тому принциповою ознакою значущості культурного проекту буде зацікавленість спільноти, дії групи однодумців, залученість певної кількості активістів, зокрема й на волонтерських засадах.

З огляду на попередні спостереження за сферами впливу культури, увага дослідників сфокусована на трьох значущих галузях: економіці, демократії та сталому розвитку, а також на двох рівнях — суспільному (соціально-політичному стані громади) та індивідуальному рівні (здоров'ї і соціальному благополуччі окремої людини). З метою визначення та характеристики ефектів також обмежимося цими сферами. Ефекти від культурних практик, які стосуються означених сфер життєдіяльності суспільства, згрупуємо (див. таблицю 1).

Охарактеризуємо ефекти у сфері економіки.

1. Економічна сфера найчастіше згадується в дослідженнях з оцінкою користі від культурних та мистецьких процесів. В останні роки домінує підхід, де розглядаються культурні практики

Табл. 1.

Ефекти від культурних практик за сферами впливу

Ефект в економіці	Ефект у громаді	Ефект у поведінці особи
Виробництво	Демографія	Культурні практики
Дохід	Соціальне напруження / конфлікти	Цінності / довіра
Продажі	Соціальні інститути / ефективність функціонування	Норми / девіація
Зайнятість	Згуртованість спільноти	Ідентичність особистості
Капіталізація	Соціальний капітал	Людський капітал

як самостійні культурні та креативні індустрії (приклад — зміна ціннісних орієнтацій проведення шлюбних церемоній породжує індустрію весільного вбрання; створення унікального мікроклімату зробило умови для розквіту певної діяльності, яка конкурентоспроможна на внутрішньому та міжнародному ринках).

Застосовуються певні показники, як і для будь-якої іншої індустрії:

- 1) Виробництво — кількість підприємств та організацій (індивідуальних підприємців).
- 2) Дохід — загальний обсяг валового виторгу.
- 3) Продажі — товарообіг (споживання товарів та виробництво у вартісному та речовому вираженні).
- 4) Зайнятість / безробіття — кількість робітників та службовців, зайнятих в індустріях.
- 5) Капіталізація — капітал та інвестиції в розвиток галузі культурних та креативних індустрій.

2. Інший підхід — кластерний. Розглядається вплив на розвиток суміжних та споріднених галузей господарства. Підкреслюється комплексність вивчення впливу, взаємозалежність видів діяльності в отриманні економічних результатів у розвитку територій. Традиційним є аналіз туристичної активності в регіоні та її наслідки. Наприклад, HORECA, індустрія гостинності, розваги, організація дозвілля. Привертає увагу дослідників діяльність стаціонарних закладів культури, проведення масштабних періодичних заходів, поширення та впровадження різноманітних мистецьких проєктів (Бабенко & Дем'ян, 2017, с. 24; Ковальська та ін., 2019, с. 51).

3. Ще одним напрямом уваги вчених є вивчення співвідношення культури й економіки. Запозичені формальні інститути ринкової економіки стають реально діючими лише тоді, коли легітимізуються неформальними системами цінностей, нормами моралі. Порушуються питання підприємницької культури й ролі підприємця як новатора, значення особистості в досягненні результатів у бізнесі. Розглядається феномен довіри як основи укладання угод між багатьма учасниками. Проводяться порівняльні дослідження цінностей менеджменту компаній, де схожість або ідентичність культур (національних) надає переваги й результат у міжнародному

бізнесі. Наприклад, спорідненість культур діаспори та метрополії допомагає у встановленні контактів і комерційній діяльності (одна мова, поняття, правила взаємодії). Особливе значення надається системі корпоративного управління, що забезпечує притік капіталу, підтримує якість менеджменту, перерозподіл ресурсів та об'єднання зусиль й інтересів персоналу, власників та громадськості (Beugelsdijk & Maseland, 2011, р. 329–337).

4. Окремим напрямом досліджень є застосування маркетингових комунікацій для формування споживчих практик. Усвідомлення цінності товару, звичка користування брендом, фан-клуби і програми лояльності запроваджують колективні дії, певну поведінку споживання.

5. Культурні події також є об'єктом благодійної пропозиції компаній. Тоді виробнича діяльність компанії-мецената в суспільній уяві поєднується з натхненням від споживання культурного продукту, підкреслює суспільну значущість бізнесу. Для великих корпорацій обов'язковим є складання нефінансових звітів із зазначенням такої діяльності, а з 2025 р. для ЕС є обов'язковими (наприклад, звіти ESG).

Далі зупинимося на значенні мистецтва та культури для соціального розвитку (ефект у громаді).

Стан суспільства також характеризується через призму культури. Показники не надають оцінки соціального ефекту, а лише фіксують динаміку змін та визначають чинники, які могли сприяти трансформаціям.

1. Так, методика ЮНЕСКО приділяє увагу таким питанням:

- приросту обсягів будь-яких культурних продуктів, розвитку мистецтв та креативних індустрій;
- поліпшення демографічного стану (приріст населення — зовнішня міграція, позитивна зміна демографічних показників — народжуваність, смертність, сімейний стан тощо);
- розвиток міжнаціональних відносин та зменшення конфліктності за цією ознакою;
- зменшення (або збільшення) антропогенного навантаження та вирішення екологічних проблем;

– реставрація та експлуатація об'єктів історичної спадщини; тощо.

2. Витвори мистецтва можуть бути каталізаторами суспільних процесів, здійснювати значний вклад як у збереження, так і в розхитування устоїв суспільства, є інструментом каналізації настроїв мас. Вони відрефлексовують умови життя, формують соціально-психологічну атмосферу, здійснюють внесок у формування світогляду, ціннісних орієнтирів, акцентують на проблемах та пошуках їх вирішення.

3. Як особлива комунікація, культура і мистецтво впливає на поведінку, є агентом у процесах впливу на групову ідентичність, соціалізацію та акультурацію. Одночасна реакція великих мас людей, повторення певних дій сигналізує про появу нової культурної практики, яка кардинально впливає на суспільство (соціальні рухи, мода, колективні девіації тощо).

4. Політика, культура та мистецтво є сферою їх тісної співпраці. Демократичні режими підтримуються пропагандою цінностей прав людини, впроваджуються обов'язкові процедури обрання керівних органів, авторських прав, прав власності, важливістю обговорень політичних рішень, врахування громадської думки. Прийняття й втілення політичних та правових рішень супроводжуються культурно-мистецькими подіями. Переважно просування цінностей відбувається засобами мистецтва (вистави, письменні твори, пісні, фільми, вірші та проза), а також подієвою комунікацією (заходи, події, які впливають на розуміння, сприйняття, ціннісний вибір) (Гужва, 2018, с. 108).

5. Культурні практики можна поділити на дві основні групи: відтворюючі чи деструктивні практики стосовно наявного соціального порядку. Наприклад, роль твору «Хатина дядька Тома» Г. Бічер-Стоу в боротьбі за відміну рабства в США, закордонні музика, пісні, фільми мають значення в розпаді Радянського Союзу тощо. Культурні практики стають індикаторами, за допомогою яких спостерігаємо за рухом суспільних відносин: згуртованість, соціальні зв'язки, соціальна напруженість, ступінь криміногенності, довіра.

6. Культурні практики сприяють (не-) накопиченню соціального капіталу — впливають на

інституційну стійкість, конфліктність у суспільстві, опозиційність до влади, сприйняття нерівності, інше.

Розглянемо значення мистецтва та культури в соціальній поведінці особи.

Завершальним блоком понять є ефект від участі окремої людини в культурних практиках. Хоча це питання загалом, як правило, не входить у сферу уваги держави чи громади, але є важливим для аналізу поведінкової активності індивідів. Освіта, інфраструктура, доступ до інформаційно-комунікаційних технологій буде недостатнім, якщо в людей не виникають стереотипи сприйняття, мислення й поведінки. Формування механізмів участі в соціальному житті буде завданням отримати ефект для особистості, а кількість учасників має бути оцінкою здібності культури вплинути на громади. Переважно, у міжнародній статистиці аналізується людський капітал, де застосовуються визначені методики через показники освіти, фізичного й психологічного благополуччя, зайнятості, розвитку соціальної інфраструктури (права, мобільність тощо).

У переломленні через сферу культури виявляються актуальними такі напрями досліджень:

1. Людський капітал — знання, вміння, навички, які поширені, набувають популярності в суспільстві; образ / стиль життя, переважний вік населення.

2. Участь у креативних індустріях — розташовані та розповсюджені в регіоні креативні промисловості.

3. Соціально-психологічна атмосфера — занепокоєння / напруження, панівні настрої, оцінка перспектив життя в громаді є характеристикою стану та відображенням культури. Чи є налаштованість на дії під комунікаційним впливом витворів мистецтва і, як результат — привернення уваги, розвиток цікавості, поваги, виховання ціннісного відношення до сталих культурних практик.

4. Поширена поведінка та факти дій — характеристика дій як конформних, випадків девіації, дотримання традицій, ритуалів або виникнення нових. Також загальновизнані досягнення — переможці конкурсів, участь у міжнародному співробітництві.

Джерела даних. Для вирішення достовірності результатів слід позначити показники, що характеризують ефекти розвитку громад та територій. Статистичні дані переважають в аналізі ефектів від культури: статистичні показники (переважно індекси порівняно з поточним і базовим періодами), дані моніторингу тенденцій (наприклад, кількість відвідувачів культурного закладу), дані спеціальних запитів про стан сфери культури (наявності стратегій розвитку культури, законодавчих ініціатив тощо).

Так, у Програмі ЄС «Індикатори впливу культури на розвиток (ІВКР) ЮНЕСКО» (*Індикатори впливу культури на розвиток (ІВКР) ЮНЕСКО: короткий аналітичний огляд щодо України*, 2017), яка впроваджувалась в Україні 2009–2013 рр., використовуються статистичні дані основних і додаткових показників. Отримані позитивні результати щодо потенціалу внеску культурної сфери. Проте автори дослідження вказують на наявність перешкод у його реалізації в повному розмірі. Одним зі шляхів подолання є «...оновлення програм з культурного менеджменту та підвищення якості освітніх курсів, особливо в галузі управління та культурної спадщини» (Бабенко & Дем'ян, 2017, с. 4). Використання додаткових індикаторів міжкультурної та міжособистісної довіри вказує, що це «... безпосередньо стосується соціальної взаємодії та має особливу значущість у політичному та військовому контексті» (там само, с. 4). Таким чином, методологія також висвітлює впливи сфери культури. Завданням є оцінка ефектів від впровадження культурних практик.

Отримання даних про ефекти від культурних практик, на думку авторів, може вважатися саме використання джерел з моніторингу руху стану відносин, які відбуваються в суспільстві. До них належать такі джерела даних про культурні практики:

- 1) інформаційні дослідження як моніторинг проблемних тем, які наявні в інформаційному просторі та жваво обговорюються;
- 2) опитування як зріз громадської думки, як факт реакції на такі актуальні теми, пропозиції їх вирішення;
- 3) спостереження фактів колективної поведінки в динаміці — масовість окремих чітко

означених дій чи актів поведінки, які перетворюються на сталу культурну практику.

Висновки. Є різні підходи до визначення ефектів культури. Зростання кількості показників державної статистики щодо освіти, екології, благополуччя чи зайнятості населення не є прямою кореляцією з впливом сфери культури на розвиток суспільства, хоча певну залежність можна простежити. Додавання проміжної середньої ланки в цей ланцюжок «культурної практики» поєднує сферу культури з конкретно поведінкою людей і формує орієнтири для побудови значущої системи показників.

Уточнення теорії впливу сфери культури на суспільство надає підґрунтя для оцінювання явища культурної практики. Якщо під час моніторингу публічного простору маємо інформаційне наповнення з обговорення теми, бачимо зародження й оформлення суспільної потреби. Дані з дослідження громадської думки свідчать про ціннісні орієнтації та нормативне оформлення поглядів і намірів, охоплення й інтенсивність їх вираження. Спостереження за фактами дії вже сформує картину поширення масової поведінки відповідної культурної практики.

Ефекти від культурних практик за сферами впливу недостатньо фіксувати за зростанням показників роботи культурних інституцій, функціонування галузей, які суміжні зі сферою культури та мистецтва. Упровадження культурної практики змінює колективну поведінку, що обов'язково позначиться на стані економіки, стані суспільства та стані особистості.

Розробка методології оцінки ефектів впливу сфери культури є перспективою для дослідження процесів виникнення, розповсюдження чи впровадження конструктивних культурних практик. Також ознаки наявних у суспільстві культурних практик можуть бути індикаторами результатів праці менеджерів культури.

Перспективи подальших досліджень. Фінансування соціальної сфери громад державою є ефективним інструментом підтримки культурних ініціатив. Нові культурні практики стають генератором додаткових фінансових потоків та впливають на різні сфери життя громади.

У практичному застосуванні видається перспективним: а) розробка класифікатора культурних практик за напрямками застосування: у просвітницькій діяльності, у комерційній діяльності креативних індустрій, у дозвіллі, у народних

виробах і традиціях з урахуванням методології міжнародних організацій; б) оцінка ефектів від впровадження конкретних культурних практик з системою показників на основі позитивного досвіду провідних країн, регіонів та міст.

Список посилань

- Бабенко, В., & Дем'ян, В. (2017). *Індикатори впливу культури на розвиток (ІВКР) ЮНЕСКО: Короткий аналітичний огляд щодо України*. https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Policy%20Briefs/Abr-lv_C&C_photo_UA.pdf
- Гужва, І. Ю. (2018). Роль культурних кластерів у розвитку міст. *Формування ринкових відносин в Україні*, (5), 104–110. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1304221>
- Державна служба статистики України. (2025). *17 цілей, щоб змінити наш світ: Індикатори для України*. <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/>
- Індикатори впливу культури на розвиток (ІВКР) ЮНЕСКО: короткий аналітичний огляд щодо України. (2017). *Program EU–Eastern Partnership “Culture and Creativity”*. https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Policy%20Briefs/Abr-lv_C&C_photo_UA.pdf
- Карнаух, А., & Кравчук, К. (2024, Червень). Культура та креативні індустрії в Україні: стійкість, відновлення, інтеграція з ЄС. *Підсумковий звіт*. <https://www.cultureinexternalrelations.eu/wp-content/uploads/2024/07/DGEAC-CRP-UA-Report-July-2024-UA.pdf>
- Ковальська, Л. В., Чорна, Л., & Шука, Г. (2019). Вплив туризму на соціально-економічний розвиток міста Івано-Франківськ. *Географія та туризм*, (53), 46–53. https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/1676/4/Shchuka_H_Vplyv_turyzmu_na_sotsialno_ekonomichnyi_rozvytok_mista_Ivano_Frankivsk_2019.pdf
- Стратегія розвитку культури України до 2030 року*. (2024). <https://www.culturestrategyukraine.org>
- Beugelsdijk, S., & Maseland, R. (2011). *Culture in economics: History, methodological reflections and contemporary applications*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511761539>
- UNESCO. (2019). *Culture | 2030 indicators*. UNECDoc Digital Library. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371562>
- UNESCO. (2024). *Browse the lists of intangible cultural heritage and the register of good safeguarding practices*. <https://ich.unesco.org/en/lists?text=&inscription%5B%5D=00024&multinational=3#tabs>
- UNESCO. (2019, October 9). *Thematic indicators for culture in the 2030 Agenda*. <https://whc.unesco.org/en/culture2030indicators>
- UNESCO. (2019, December 15). *UNESCO vocabularies: Thesaurus — Cultural indicators*. <https://vocabularies.unesco.org/browser/thesaurus/en/page/?uri=http%3A%2F%2Fvocabularies.unesco.org%2Fthesaurus%2Fconcept7058>

References

- Babenko, V., & Demian, V. (2017). *UNESCO Culture for Development Indicators (CDIS): A Brief Analytical Review on Ukraine*. https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Policy%20Briefs/Abr-lv_C&C_photo_UA.pdf [In Ukrainian].
- Huzhva, I. Yu. (2018). The Role of Cultural Clusters in the Development of Cities. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, (5), 104–110. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1304221> [In Ukrainian].
- State Statistics Service of Ukraine. (2025). *17 Goals to Transform Our World: Indicators for Ukraine*. <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/> [In Ukrainian].
- UNESCO Culture for Development Indicators (CDIS): A Brief Analytical Review on Ukraine. (2017). *Program EU–Eastern Partnership “Culture and Creativity”*. https://www.culturepartnership.eu/upload/editor/2017/Policy%20Briefs/Abr-lv_C&C_photo_UA.pdf [In Ukrainian].
- Karnaukh, A., & Kravchuk, K. (2024, June). Culture and Creative Industries in Ukraine: Resilience, Recovery, Integration with the EU. *Final Report*. <https://www.cultureinexternalrelations.eu/wp-content/uploads/2024/07/DGEAC-CRP-UA-Report-July-2024-UA.pdf> [In Ukrainian].
- Kovalska, L. V., Chorna, L., & Shchuka, H. (2019). The Impact of Tourism on the Socio-Economic Development of Ivano-Frankivsk. *Heohrafiia ta turyzm*, (53), 46–53. https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/bitstream/123456789/1676/4/Shchuka_H_Vplyv_turyzmu_na_sotsialno_ekonomichnyi_rozvytok_mista_Ivano_Frankivsk_2019.pdf [In Ukrainian].

- Strategy for the Development of Culture of Ukraine until 2030*. (2024). <https://www.culturestrategyukraine.org> [In Ukrainian].
- Beugelsdijk, S., & Maseland, R. (2011). *Culture in economics: History, methodological reflections and contemporary applications*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511761539> [In English].
- UNESCO. (2019). *Culture | 2030 indicators*. UNECDoc Digital Library. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371562> [In English].
- UNESCO. (2024). *Browse the lists of intangible cultural heritage and the register of good safeguarding practices*. <https://ich.unesco.org/en/lists?text=&inscription%5B%5D=00024&multinational=3#tabs> [In English].
- UNESCO. (2019, October 9). *Thematic indicators for culture in the 2030 Agenda*. <https://whc.unesco.org/en/culture2030indicators> [In English].
- UNESCO. (2019, December 15). *UNESCO vocabularies: Thesaurus — Cultural indicators*. <https://vocabularies.unesco.org/browser/thesaurus/en/page/?uri=http%3A%2F%2Fvocabularies.unesco.org%2Fthesaurus%2Fconcept7058> [In English].

Надійшла до редколегії 30.05.2025

Г. В. Аfenченко

кандидат соціологічних наук, доцент, кафедра музейно-туристичної діяльності, Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

Н. В. Шумлянська

старший викладач, кафедра музейно-туристичної діяльності, Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна

H. Afenchenko

Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor, Department of Museum and Tourist Activities, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine

N. Shumlianska

Senior Lecturer, Department of Museum and Tourist Activities, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine
